

тиці широко застосовуються й спеціальні сучасні технічні засоби доказування, проте ці питання не знайшли свого відображення в законодавстві України.

Отже, можна зробити висновок, що чітке окреслення у вітчизняному законодавстві прав та обов'язків спеціаліста тільки укоринить його самостійний статус як суб'єкта, який бере участь у доказовій діяльності, та надасть можливість більш якісно досліджувати докази з метою встановлення істини у справі.

Д. І. Камчатна,

аспірант кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА ОСКАРЖЕННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Одним з головних інструментів захисту прав і свобод особи від неправомірного посягання з боку державних органів і посадових осіб у кримінальному процесі є, безсумнівно, інститут судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів кримінального переслідування. Інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування є однією з найважливіших гарантій дотримання прав і свобод людини і громадянина, а забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності є однією з головних засад кримінального провадження.

З прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) інститут оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування зазнав значних змін. Так, в ст. 303 КПК визначено які саме рішення, дії чи бездіяльність підлягають оскарженню під час досудового розслідування.

Аналіз ст. 303 КПК, якою визначається предмет оскарження під час досудового розслідування, дозволяє дійти висновку, що він складається з: рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора. Безперечно, закріплення бездіяльності як структурно елементу предмета оскарження під час досудового розслідування є позитивною зміною законодавства.

Але не можна не звернути уваги на форму нормативного закріплення інституту оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування. Проаналізувавши норми КПК можна зробити висновок, що предмет оскарження під час досудового розслідування є чітко визначені законом рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора. Тобто законодавець йде шляхом закріплення закритого переліку рішень, дій чи бездіяльності, які підлягають оскарженню.

Конституцією України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого само-

врядування, посадових і службових осіб. Та як складовий елемент права на судовий захист закріплюється право на доступ до правосуддя.

Право на доступ до правосуддя та справедливий суд, гарантоване статтею 6 Європейської конвенції з прав людини, є одним з основних ознак будь-якого демократичного суспільства. Доступ до правосуддя – це важливий фактор, який гарантує судовий захист прав і свобод учасників кримінального процесу як одну з необхідних умов правової захищеності особи, що характеризується наданням особі широкого кола конституційних прав, наявністю ефективного механізму їх правового захисту.

Таким чином, передбачений законодавцем вичерпний перелік рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування порушує конституційне право людини і громадянина на судовий захист, а також право на доступ до правосуддя. Хоча ч. 2 ст. 303 КПК передбачає можливість оскарження інших рішень, дій чи бездіяльності під час підготовчого провадження в суді, та якщо відповідні дії і рішення органів розслідування істотно обмежують конституційні права і свободи особи, відкладення перевірки законності та обґрунтованості таких дій до стадії судового розгляду може заподіяти шкоду, відшкодування якої надалі виявиться неможливим. У цих випадках зацікавленим особам повинна бути забезпечена можливість негайного звернення в ході розслідування до суду.

Вважаємо доцільним звернутися до досвіду пострадянських держав щодо форми закріплення в законодавстві предмета оскарження на досудовому розслідуванні. Так у статтях 123-127 КПК РФ розкривається зміст та спосіб реалізації принципу забезпечення права на оскарження. Відповідно до ст. 125 КПК РФ постанови дізнавача, слідчого, керівника слідчого органу про відмову в порушенні кримінальної справи, про закриття кримінальної справи, а так само інші рішення, дії (бездіяльність) дізнавача, слідчого, керівника слідчого органу та прокурора, які здатні спричинити шкоду конституційним правам і свободам учасників кримінального судочинства або ускладнити доступ громадян до правосуддя, можуть бути оскаржені до районного суду за місцем провадження попереднього розслідування.

Проаналізувавши зазначені статті, можна зробити висновок, що предмет оскарження хоча і отримав деяке обмеження в залежності від суб'єкта розгляду, але ці рамки скоріше пов'язані з технічною стороною, розподілом повноважень серед суб'єктів розгляду скарги, ніж з обмеженням прав та інтересів учасників кримінального судочинства.

Але не всі, без винятку, рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора повинні підлягати оскарженню на досудовому розслідуванні, адже це може призвести до зловживання учасниками процесу своїми правами, та стати перешкодою для реалізації призначення кримінального судочинства.

З метою уникнення зловживання процесуальними права та недоцільне витрачання процесуальних засобів необхідно виокремити критерії, яким повинен відповідати предмет оскарження. До них відносяться: 1) наявність порушення

або загроза такого порушення конституційних прав і свобод людини; 2) перешкоджання в доступі особі до правосуддя; 3) перешкода здійсненню ефективного досудового розслідування.

Таким чином, вбачається необхідним змінити ч. 2 ст. 303 КПК та викласти її зміст наступним чином: оскарженню підлягають будь-які рішення, дії чи бездіяльність, якими порушуються або можуть бути порушені конституційні права людини та які можуть перешкоджати ефективному здійсненню кримінального провадження або доступу особи до правосуддя.

В. В. Карелін,

аспірант сектора дослідження проблем кримінально-виконавчого законодавства Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПОВАЖАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ ЗАОХОЧЕННЯ ТА СТЯГНЕННЯ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Вагоме значення для забезпечення досягнення на практиці поставлених перед процесом застосування заохочень і стягнень цілей відіграє принцип поважання прав людини. Даний принцип в Україні знайшов своє закріплення у статті 28 Конституції України: «Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність поведженню чи покаранню». Стосовно до засуджених це означає, що в основі втілення принципу поважання прав людини знаходяться правові гарантії захисту їхньої гідності. «Як форма прояву соціальної і моральної свободи поняття гідність включає в себе право людини на повагу, визнання її прав і одночасно передбачає усвідомлення нею свого обов'язку і відповідальності перед суспільством». Засуджені мають право на ввічливе поведження з боку адміністрації і персоналу органів та установ виконання покарань. Про це, зокрема, сказано в статті 10 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права: «Всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поведження і поважання гідності, властивої людській особі». При цьому права людини відрізняються від основних прав засуджених своєю фундаментальністю, вони мають верхність над правами засудженого.

Інші міжнародні стандарти також містять в собі даний принцип. Так, Основні принципи поведження з ув'язненими закріплюють: «Всі ув'язнені користу-